

11. Рудич Ф. М. Політичний режим в Україні: спроба політологічного аналізу / Ф. М. Рудич // Політичний менеджмент. – № 2(47). – 2011. – С. 3-13.

12. Червак Б. Український націоналізм: дослідження, інтерпретації, портрети / Б. Червак. – Дрогобич: Видавнича фірма «Відродження», 1996. – 40 с.

References

1. Dmitrenko M. Politichna sistema Ukrayina: rozvitok v umovah globalizatsiyi ta informatsiynoi revolyutsiyi [Teksti] / M.A. Dmitrenko: Nats. ped. un-t im. M.P. Dragomanova, in-t operativ. diyaln. ta derzh. bezpeki. – K.: Znannya Ukrayini, 2008. – 544 s.

2. Konstitutsiya Ukrayini priynyata na p'yatyi sesiyi Verhovnoyi Radi Ukrayini 28 chervnya 1996 roku. – H.: Odisey, 2012. – 56 s.

3. Konferentsiya ukraïniskih natsionalistiv. Materiali i dokumenti. – K.: Vid. Kongr. Ukr. nats.-tiv (KUN), 1992. – 238 s.

4. Lisoviy V. Natsionalizm, natsiya ta natsionalna derzhava / Vasil Lisoviy, Oleg Protosenko // Natsionalizm: Antologiya. – K.: Smoloskin / Uporyad. O.Protsenko, V.Lisoviy, 2000. – S.11-34.

5. Obushniy M.I. Partologiya: Navchalniy posibnik / M.I. Obushniy, M.V. Primush, Yu.R. Shveda; Za red. M.I. Obushnogo. – K.: Aristey, 2006. – 432 s.

6. Pivovarov Yu. Programovi zasadi ukraïniskih politichnih partiy u dihotomiyi «natsionaliz – demokratiya» / Yu.Pivovarov // Politichniy menedzhment. – 2011. – № 2 (47). – S.117-127.

7. Politichniy klas u suchasniy Ukrayini: spetsifika formuvannya, tendentsiyi rozvitku / Za. zag. red. F.M. Rudicha. – K.: Parlamentske vid-vo, 2010. – 336 s.

8. Politologichniy entsiklopedichniy slovník / Uporyadnik V.P. Gorbatenko; Za red. Yu.S. Shemshuchenka., V.D. Babkina, V.P. Gorbatenko. – 2-ge vid., dop. i pererob. – K.: Dovira, 2004. – 740 s.

9. Programa Kongresu Ukraïniskih Natsionalistiv (z popravkami ta dopovnenniyami, priynyatimi Zborom 2-3 lipnya 1993 ta Drugim Zborom 2-3 veresnya 1995 r.) // Materiali Drugogo Zboru Kongresu Ukraïniskih natsionalistiv. – K.: Golovniy provid Kongresu Ukraïniskih natsionalistiv, 1997. – S.334-355.

10. Programa Kongresu Ukraïniskih Natsionalistiv // Budmo Ukraïnsku natsionalnu derzhavu razom. – K.: [b.v.] 2005. – S.6-27.

11. Rudich F.M. Politichniy rezhim v Ukrayini: spoba politologichnogo analizu / F.M. Rudich // Politichniy menedzhment. – 2011. – № 2 (47). – S.3-13.

12. Chervak B. Ukraïniskiy natsionalizm: doslidzhennya, interpretatsiyi, portreti / B.Chervak. – Drogobich: Vidavniha firma «Vidrodzhennya», 1996. – 40 s.

Morar N.V., doctor of political Sciences, Professor the philosophy and sociology Department, Taurian state agrotechnological university (Ukraine, Melitopol), morar.nikolay@mail.ru

Nationalism in ideologies, policies and practices of political parties

Explores the essence of nationalism and its role in the theory and practice of political parties. It is emphasized that the nationalist factor has become an integral part of political life in Ukraine and is an effective lever of influence on the transformation processes. As the ideological and socio-political movement it has its supporters in the person of political parties and organizations. The author shares the approach of scientists who believe that nationalism is the way of life of the Nations, in the basis of unity which polojeny three parts: collective self-reflection (national consciousness); collective will (national aspirations); collective action (practice of national self-assertion). So, nationalism as an ideology is the ideological center, which summarizes all manifestations of national activity, and sends it into the mainstream of decision of national interests. It is intended to provide the ideological and theoretical substantiation of necessity of the practical struggle of the Nations for national self-determination and national self-assertion. It is concluded that the nationalist parties, organizations and movements play a prominent role in public-political life of different countries, including Ukraine. Such a role in XXI century will grow as national issues remain on the agenda of the political life.

Keywords: nation, nationalism, ethnic minorities, ideology, political party, program, democracy, political stability.

Morar N. V., доктор политических наук, профессор кафедры философии и социологии, Таврический государственный агротехнологический университет (Украина, Мелитополь), morar.nikolay@mail.ru

Национализм в идеологии, политике и практике политических партий

Исследуется сущность национализма и его роль в теории и практике политических партий. Подчеркивается, что националистический фактор стал неотъемлемой составляющей общественно-политической жизни в Украине и является эффективным рычагом влияния на трансформационные процессы. Как идейное и общественно-политическое движение он имеет своих сторонников в лице партий и организаций. Автор разделяет подход ученых, которые считают, что национализм является образом жизнедеятельности наций, в основе единства которого положены три составных части: коллективная

саморефлексия (национальное сознание); коллективная воля (национальные стремления); коллективное действие (практика национального самоутверждения). Итак, национализм как идеология является идейным центром, который обобщает все проявления национальной активности и направляет ее в русло решения общенациональных интересов. Он призван дать идейно-теоретическое обоснование необходимости практической борьбы наций за национальное самоопределение и национальное самоутверждение. Делается вывод, что националистические партии, организации и движения играют заметную роль в общественно-политической жизни разных стран, в том числе и в Украине. Такая роль в XXI ст. будет возрастать, поскольку национальные проблемы остаются на повестке дня политического жизни.

Ключевые слова: нация, национализм, национальные меньшинства, идеология, политическая партия, программа, демократия, политическая стабильность.

* * *

УДК 323.39:321.7

Винникова Н. А.

кандидат политических наук, доцент, доцент кафедры политологии философского факультета, Харківський національний університет ім. В. Н. Каразіна (Україна, Харків), n.a.vinnikova@karazin.ua

ПО ТОЙ БІК ДЕМОКРАТІЇ: НЕЗМІННІСТЬ ЕЛІТИЗМУ ПОЛІТИЧНИХ РІШЕНЬ

У світлі тенденцій згорання демократичних прав і свобод у їх апріорному розумінні навіть у системах сталого демократії особливої уваги потребує вивчення питання ролі окремих осіб або груп, які формують політичний порядок денний і безпосередньо впливають на процес формування і прийняття політичних рішень. Шляхом розкриття проблематики творення політичних рішень у контексті науково-дослідницького дискурсу плюралістичного та елітистського підходів до інтерпретації функціонування влади з'ясовано, що сучасним формам урядування властива фактична монополізація політичними елітами процесуальних аспектів формування політичних рішень, яка призводить до поширення ознак відчуження від політичного процесу основної маси громадян, наслідком чого є зростання чисельності протестних акцій, форм соціального протистояння і конфронтації.

Ключові слова: політичні рішення, еліти, влада, демократія.

Більшість сучасних дослідників, підкреслюючи важливість посилення ролі пересічних громадян у політико-творчих процесах, наполягають на тому, що представники політичних й економічних еліт залишають за собою монополію на формування політичних рішень. Таку позицію поділяють, зокрема, американські дослідники Томас Дай, Крістофер Леш, Кеннет Уолш, Крістофер Уільямс які досліджують вплив елітних кіл (насамперед, великого бізнесу, інтелектуальних центрів – університетів і дослідницьких структур, груп інтересів, керівництва фінансових фондів на формування і прийняття державних рішень у США. Структурні особливості і принципи діяльності елітного прошарку, який впливає на перебіг глобальних політичних процесів, опинилися у фокусі уваги Девіда Роткопфа, Жанін Ведель, Джозефа Ная. Загальною характеристикою останніх досліджень ролі еліт у формуванні політичного порядку денного є зміщення акценту на неформальні практики функціонування влади та латентні механізми творення і прийняття політичних рішень.

У вітчизняних політологічних студіях увагу зосереджено на особливостях формування української політичної еліти (М.Козловець, В.Олещенко, О.Пухкал, В.Рихлік, О.Сахань, Д.Сергатюк, С.Щербина), аналізі важелів впливу на розподіл ресурсів і повноважень, статусу у суспільстві політичного класу в Україні та ролі регіональних еліт у процесах українського державотворення та розкрито в роботах Г.Мельничука, Є.Остренко.

Однак, на нашу думку, більш детального розкриття потребує питання участі еліт у полікотворчих процесах у контексті динаміки суспільно-політичних трендів, які сьогодні обумовлені комерціалізацією політичних практик і згоранням громадянських свобод, що у свою чергу, провокує прояви делегітимації політичного управління, навіть у системах сталої демократії. Водночас не можна залишити поза увагою питання впливу еліт на формування глобального політичного порядку денного. *Метою* нашого аналізу є розкриття проблематики творення політичних рішень у контексті науково-дослідницького дискурсу до інтерпретації функціонування влади в демократичних формах урядування.

Ключовим у спектрі досліджень процесу формування і прийняття політичних рішень є питання узгодження інтересів різних соціальних груп. Найбільш виразно це проявило себе у контексті теоретичних дебатів між елітистами і плюралістами, починаючи з середини ХХ сторіччя. Представники елітистського напрямку (Флойд Хантер, Чарльз Міллс, Гарольд Лассуел і Чарльз Лернер) виходили з постулату про те, що на практиці прийняття політичних рішень здійснюється елітними угрупованнями. Політична еліта трактується як невелика й замкнута група людей, які приймають стратегічні рішення: «владна еліта складається з людей, які займають такі позиції, котрі дають їм можливість піднятися над середовищем пересічних людей і приймати рішення, які мають великі наслідки. Приймають вони ці рішення або ні – це є менш важливим, ніж власне факт володіння такими ключовими позиціями; їх ухилення від відомих дій та рішень саме по собі є дією, часто тягне за собою більш важливі наслідки, ніж рішення, які вони приймають» [1, с. 3-4].

З позицій класичного елітистського трактування, еліта втілює у політичні рішення передусім власні інтереси, але при цьому зважаючи на свою мудрість та інформованість, а також тому, що інкорпорує в себе верхівку основних соціальних страт (наприклад, лідерів профспілок та асоціацій підприємців), враховує й інтереси інших верств населення: «Необхідність еліт впливає із загальною необхідністю порядку в суспільстві. Влада є просто здатністю або потенціалом осіб у певних ролях приймати рішення які впливають на поведінку інших у соціальній системі» [2, с. 2]. Така логіка міркувань підводить до висновку, що прийняття рішень є менш важливим, ніж *володіння можливістю приймати рішення*.

У контексті *плюралістичного підходу* влада вимірюється за допомогою вивчення її здійснення – через встановлення параметру того, з якою частотою і хто перемагає або програє в ході рішення відповідних питань, тобто з'ясування того, хто бере гору в ситуації прийняття рішень. Здійснення влади полягає у подоланні протистояння, тобто у перемозі над виразниками інших переваг. Роберт Даль, дослідивши функціонування влади у місцевих громадах у Нью-Хейвені, стверджував, що у відносинах між групами інтересів домінує конкуренція, яка забезпечує плюралізм, не даючи процесу прийняття політичних рішень перетворитися на змову за спиною народу. Конкуренцію він визначає як «систему прийняття

рішень, за якої лідери більшою чи меншою мірою відповідають перед перевагами не-лідерів» [3, с. 7].

Основна ідея плюралістичного трактування прийняття рішень полягає у тому, що політичний процес, який ґрунтується на конкурентній боротьбі множинності соціальних груп, де держава виступає у ролі арбітра, а рішення приймаються виходячи з балансу перехресних впливів, веде до більш оптимального перетворення різноманітних приватних інтересів на єдиний суспільний інтерес, формування ефективної державної політики задля максимізації добробуту усього суспільства. Виходячи з того, що народ делегує елітам право приймати стратегічні рішення, Йозеф Шумпетер акцентував на обставині, що такий стан речей дозволяє їм інкорпорувати в державну політику власні інтереси [4].

Однак майже відразу після окреслення політичного плюралізму як самостійного напрямку, з'явилися наукові дослідження, які поставили під сумнів його вихідні ідеї. Критики плюралізму виходили з того, що правлячі угруповання можуть перешкоджати включенню до порядку денного певних питань. Цей аспект проблематики було докладно розкрито у роботах «Рішення і Не-рішення» Пітера Бахраха і Моргана Баратца [5] і «Не-політика забруднення повітря» Метью Кренсона [6]. Головним методологічним інструментом критиків плюралізму стала теза про те, що для досягнення своєї стабілізації політична група потребує не тільки утворення структур прийняття рішень, спрямованих на примусове здійснення відбору позитивних і негативних ризиків, а й повинна упорядкувати ширший спектр фільтрів попередньої селекції, т.зв. «не-рішення». Здійснення влади відбувається тоді, коли елітистські групи обмежують спектр процесу прийняття рішень тільки до тих питань, які не зачіпають їх інтереси.

Інший американський дослідник Вільям Домхофф, переконливо заперечив тезу Р. Даля про поліархічний принцип формування політичних рішень, здійснивши аналогічне дослідження на тому ж матеріалі у Нью-Хейвені [7]. У дослідженні структури і принципів діяльності американської еліти Домхофф довів, що уся зовнішня і внутрішня політика держави здійснюється в інтересах правлячої еліти незалежно від ротації посадових осіб у законодавчій і виконавчій гілках влади. При цьому еліта володіє більшістю можливостей організації суспільних процесів, оскільки її панування визначається не прямим тиском і підкоренням, а швидше соціальним домінуванням за допомогою вдалого лобіювання своїх економічних інтересів у системі державної влади; використання різноманітних інституцій, способів і механізмів для вироблення і прийняття політичних рішень; активної участі у відборі прийнятних кандидатів на політичні і державні посади; і нарешті, суттєвого впливу на системи освіти, культури, масмедіа з метою утвердження і підтримки в суспільстві цінностей та стереотипів, які вінчають її класову гегемонію [8].

У 1970-1990-ті роки широкої популярності набуло ще одне трактування репрезентації та узгодження інтересів у державній політиці – неокорпоративізму (Герхард Лембрух [9], Філіп Шміттер [10]). У рамках неокорпоративістської інтерпретації узгодження суспільних інтересів у процесі прийняття рішень

державні відомства зазвичай оцінюються як відносно автономні актори, а бюрократія – як корпорація. При цьому теоретики неокорпоративізму відводять урядовим органам роль не пасивних провідників чийось інтересів, а активних регуляторів взаємовідносин між різними соціальними групами та їх політичними асоціаціями. Своєю чергою, у створенні корпоративних агентств, що знаходяться між державою і суспільством, вони вбачають інструмент, що дозволяє інкорпорувати в механізм прийняття державних рішень різноманітні громадські об'єднання з наділенням їх дорадчими функціями. У результаті при державних органах з'являється система консультативних органів з окремих напрямків політики. І хоча такі органи часто об'єднують представників протиборчих груп, в ході дорадчого процесу відбуваються подолання конфліктів, гармонізація інтересів і вироблення компромісних варіантів політичних рішень. Однак, на думку розробника концепції «пост-демократії» Коліна Крауча, «внаслідок зростання залежності держави від знань і досвіду корпоративних керівників і провідних підприємців, а також залежності партій від їхніх коштів, ми поступово рухаємося до утворення нового класу, який домінує і в політиці, і в економіці» [11, с. 52]. Серед найбільш значущих симптомів пост-демократичного розвитку К. Крауч визначає «піднесення корпоративної еліти», що сприяє занепаду «креативної демократії» [11, с. 52].

В останні десятиліття можна спостерігати легітимізацію ролі недержавних суб'єктів на світовій арені. Домінування ринкових сил у нинішній хвилі економічної глобалізації не лише підірвало автономний потенціал урядів щодо прийняття рішень, але й перетворило державні механізми на промоторів капіталістичних інтересів. Тим часом як поточні проблеми, такі як бідність, зміни клімату, спонукають держави долати свої упередження і співпрацювати в пошуку спільних рішень, впровадження механізмів управління, покликаних допомогти в цих зусиллях, відображають проекти транснаціональних елітних мереж і суттєво підривають прогрес у вирішенні цих проблем. Наочним прикладом реалізації корпоративістських інтересів на наднаціональному рівні стали процеси європейської інтеграції. Стратегія створення єдиного європейського ринку, а згодом і валютного союзу супроводжувалася запровадженням нових способів управління і регулювання на транснаціональному рівні, які фактично обходили демократичну підзвітність на національному рівні. «Надзвичайно впливове об'єднання «Європейський круглий стіл промисловців», разом з представниками переважно пан'європейської еліти, Європейською Комісією можна вважати відповідальними за ініціювання процесу неоліберальної реструктуризації шляхом європеїзації та відновлення активної й ефективної ролі великого бізнесу у формуванні державної політики» [12, с. 179]. Водночас членство в ЄС дає змогу досягти політичних цілей, котрі політики не можуть або не хочуть втілювати у своїх країнах, використовуючи рішення ЄС (у прийнятті яких вони брали участь) як прикриття. І як слушно зазначив Норберто Боббіо, «розмови про європейські демократичні системи як про системи ново-

го типу під назвою неокорпоративізму, не випадкові» [13, с. 28].

Еволюція управлінських концепцій влади змістила акцент інтересу дослідників від формальної влади до неформальних механізмів функціонування владних відносин. Грунтуючись на багаторічному узагальненні та аналізі даних, американський науковець Томас Дай вже декілька десятиліть поспіль досліджує вплив урядових лідерів, корпоративних посадових осіб та інших представників еліти всередині й за межами Сполучених Штатів. Використовуючи олігархічну модель національної політики, Дай аналізує роль основних інститутів у процесі прийняття рішень. Дослідник заперечує поширену тезу про те, що публічна політика презентує запити людей, і її формування відбувається знизу від мас. Насправді публічна політика віддзеркалює цінності, інтереси і преференції правлячої еліти. Зосереджуючи увагу на латентних практиках фінансових фондів, інтелектуальних центрів, діяльності «спонсорів» політичних кампаній, груп інтересів, лобістів, юридичних фірм, агентів впливу і національних медіа, Дай дійшов висновку, що публічна політика твориться згори вниз, а процес формування і прийняття рішень відповідно – сконцентрований у руках еліти [14].

Наш огляд емпіричних досліджень полікотворчих процесів провідними вченими американської та європейської політичної науки виявив, що на будь-якому рівні політичного управління (від місцевих органів самоврядування до наднаціональних інститутів) домінуюча позиція еліти у процесі творення політичних рішень еволюційно залишається незмінною. Демократичні режими певним чином сполучені не тільки з присутністю т.зв. «демократичних еліт», а й з укріпленням поряд з ними груп в якості провідних суб'єктів демократичного життя, явно зайняті представництвом того, що за своєю природою може бути тільки груповими інтересами. Очевидним є той факт, що сучасним формам політичного урядування, навіть зі сталими традиціями демократії, так і не вдалося звільнитися від олігархічної складової у процесі прийняття політичних рішень. Глобальне співробітництво також значною мірою є відображенням політичного торгу транснаціональних капіталістичних еліт, які задля регуляції доступу до формальних і неформальних інститутів і мереж формують глобальний політичний порядок денний, і, як правило, віддають пріоритет максимізації прибутку, а не проблемам соціального спрямування. Елітарний характер нинішньої архітектури глобального управління є таким, що навіть уряди країн, які розвиваються і несуть тягар лібералізації торгівлі, включаючи соціальну нерівність, порушення трудових прав і погіршення стану навколишнього середовища, пов'язані з системою не обов'язково для того, щоб кинути виклик основам недорозвинутої, а часто, щоб домагатися поступок, які задовольнять інтереси внутрішніх бізнес-спільнот.

Елітизм характеризується закритим характером прийняття політичних рішень на всіх етапах. Населення та громадянські сили не отримують можливості чинити значний вплив на вироблення і коригування рішень. Такий стан речей може призводити до ефекту легітимізаційного розриву, що провокує поширення оз-

нак відчуження від політичного процесу. Громадяни стають апатичними до своїх політичних прав і не бачать сенсу у політичних дебатах чи електоральних механізмах. Ця проблема потребує управлінських реформ, спрямованих на пошуки нових форм участі й ширшого включення громадян, ніж це дозволяли традиційні демократичні системи. Водночас не можна оминати увагою особливості перебігу політикотворчих процесів у системах урядування з т.зв. «гібридними режимами», які сформувались, зокрема, в країнах на пострадянському просторі. Тому, на наш погляд, перспективною для подальшого наукового опрацювання є проблематика особливостей творення політичних рішень в контексті неопатримональних форм функціонування владних відносин.

Список використаних джерел

1. Mills C.W. The Power Elite / C.W. Mills. 2d ed. – New York: Oxford University Press, 1999. – 448 p.
2. Dye T.R. Who's Running America? The Bush Restoration (7th Edition) / T.R. Dye. – Publisher: Pearson; 2002. – 220 p.
3. Dahl R. Who Governs: Democracy and Power in an American City / R.Dahl. – New Haven, 1961. – 355 p.
4. Dahl R.A. Hierarchy, democracy, and bargaining in politics and economics / R.A. Dahl // Research frontiers in politics and government. – Washington: Brookings Institution, 1955. – P.45-69.
5. Schumpeter J.A. Capitalism, Socialism and Democracy / J.A. Schumpeter. – Routledge, 1976. – 437 p.
6. Bachrach P. Decisions and Non-Decisions / P.Bachrach, M.S. Baratz // American Political Science Review, 57. – September 1963. – P.632-642.
7. Domhoff W. Who Really Rules?: New Haven and Community Power Reexamined / W.Domhoff. – New Brunswick, 1978. – 189 p.
8. Domhoff W. The Powers that Be: Processes of Ruling-class Domination in America / W.Domhoff. – New York, 1979. – 206 p.
9. Lehmbuch G. Consociational Democracy, Class Conflict and the New Corporatism / G.Lehmbuch // Trends toward corporatist intermediation. – 1979. – P.53-61.
10. Schmitter P. Reflections on where the theory of neo-corporatism has gone and where the praxis of neo-corporatism may be going / P.Schmitter / Patterns of Corporatist Policy Making. Ed. G.Lehmbuch, P.Schmitter. – London: Sage, 1982. – P.259-280.
11. Crouch C. Post-Democracy / C.Crouch. – Wiley, 2004. – 135 p.
12. Holman O. The Primacy of Domestic Politics: Neo-Liberal Restructuring, EU's Crisis of Governability and Social Imperialism / O.Holman // A.Gamble and D.Lane (eds.). European Union and World Politics: Consensus and Division Houndmills: Palgrave, 2009. – P.177-194.
13. Bobbio N. Which socialism?: Marxism, socialism and democracy / N.Bobbio R.Bellamy. – Polity: Cambridge.; translated by Roger Griffin; edited and introduced by Richard Bellamy, 1978. – 242 p.
14. Dye T.R. Top Down Policymaking / T.R. Dye. – Florida State University: CQPRESS Division of SAGE Publications, Inc. 2000. – 174 p.

Vinnykova N.A., Ph.D. in Political Science, Associate Professor, Political Science Department, School of Philosophy, V.N. Karazin Kharkiv National University (Ukraine, Kharkiv), n.a.vinnikova@karazin.ua

Behind the scenes of democracy: unwavering elitism in political decision-making

Considering the tendency to curtailment of democratic rights and freedoms in their a priori understanding even in the systems of sustainable democracy, the role of individuals or groups engaged in molding the political agenda and directly influencing the process of political decision-making requires careful investigation. Revealing the problematics of political decision-making in the context of scientific research discourse of the pluralist and elitist approaches to interpretation of power functioning helps establish that the currently existing forms of governance are characterized by the political decision-making procedures practically monopolized by the political elites. As a result, the bulk of the population becomes more and more estranged from the political process, which entails mounting protests, social opposition and confrontation.

Keywords: political decisions, elites, power, democracy.

Винникова Н. А., кандидат политических наук, доцент, доцент кафедры политологии философского факультета, Харьковский национальный университет им. В. Н. Каразина (Украина, Харьков), n.a.vinnikova@karazin.ua

По ту сторону демократии: неизменность элитизма политических решений

В свете тенденций сворачивания демократических прав и свобод в их априорном смысле даже в системах устойчивой демократии особого внимания требует изучение вопроса роли отдельных лиц или групп, которые формируют политическую повестку дня и непосредственно влияют на процесс формирования и принятия политических решений. Путем раскрытия проблематики создания политических решений в контексте научно-исследовательского дискурса плюралистического и элитистского подходов к интерпретации функционирования власти выяснено, что современным формам управления присуща фактическая монополизация политическими элитами процессуальных аспектов формирования политических решений, что приводит к распространению признаков отчуждения от политического процесса основной массы граждан, следствием чего является рост численности протестных акций, форм социального противостояния и конфронтации.

Ключевые слова: политические решения, элиты, власть, демократия.

* * *

УДК 327.8

Герман Ю. О.

кандидат исторических наук, доцент, доцент кафедры политологии, Днепропетровский национальный университет им. Олеся Гончара (Украина, Днепропетровск), iuliia.german@gmail.com

ГЕОПОЛІТИЧНИЙ ЗМІСТ ТА ЗНАЧЕННЯ ОСВОЄННЯ КОСМІЧНОГО ПРОСТОРУ

Проаналізовано трансформацію традиційних парадигмальних підходів класичної геополітики під впливом глобальних процесів сучасності. Продемонстровано посилення значення фактору космічної могутності держав у світовому політичному процесі. Доведено перспективність освоєння космічного простору і використання його як ресурсу здійснення впливу.

Ключові слова: глобалізація, глобалізаційні процеси, геополітика, освоєння космосу.

Динамічні глобалізаційні процеси загальнопланетарного масштабу останнім часом все впевненіше впливають на тенденції сучасної світової політики, детермінують розвиток глобальної системи міжнародних відносин і, водночас, спрямовують когнітивні зусилля дослідників у напрямку пошуку апропріативного інструментарію стримування, управління та використання глобальних проблем, що розгортаються за таких умов, в інтересах держави. Загальна спрямованість глобалізаційних процесів, які часто мають характер штучних, форсованих потребами та користю їх «ініціаторів», визначається широким спектром сфер, які підпадають під їхній вплив. Одним з таких процесів є питання освоєння космосу, який уже розглядається сучасними акторами світової політики як фундаментальний фактор, що у найближчій перспективі визначально детермінуватиме політику держав у системі міжнародних відносин.

Під впливом глобалізаційних процесів сучасності реалізація основного стратегічного завдання держави у форматі конструювання загальних рамок стосунків з іншими акторами світової політики, відбувається в умовах постійної зміни факторів, які надають можливість реального та стійкого контролю над планетарним простором. На разі розуміння значущості геостратегічних проектів у космічному просторі, ймовірно, варто розглядати як фундаментальну ідею, яка, з одного боку, виходить за рамки концепції дуалістичного протистояння теллурократії і талассократії, а з іншого – підтверджує і укріплює класичний закон геополітики –